

მორის
შალიკაშვილი

გივი
მიქანაძე

მანია (ზოია)
ხასია

სასჯელატსრულების
სამართალი
(სახელმძღვანელო)

თბილისი
2014

OPEN SOCIETY GEORGIA FOUNDATION
ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო

გამოცემულია ფონდ „ღია საზოგადოება - საქართველოს“ ფინანსური მხარდაჭერით. ავტორის/ავტორების მიერ სახელმძღვანელოში გამოთქმული მოსაზრება შესაძლოა არ გამოხატავდეს ფონდის პოზიციას. შესაბამისად, ფონდი არ არის პასუხისმგებელი მასალის შინაარსზე.

Published with the financial support of the Open Society Georgia Foundation. The views, opinions and statements expressed by the authors and those providing comments are theirs only and do not necessarily reflect the position of the Foundation. Therefore, the Open Society Georgia Foundation is not responsible for the content of the information material.

მორის შალიკაშვილი:	შესავალი; პირველი თავი; მესამე თავი; 4.3 ქვეთავი; მერვე თავი; 10.1 ქვეთავი; მეთერთმეტე თავი; მეთორმეტე თავი.
გივი მიქანაძე:	მეორე თავი; 4.2 ქვეთავი; მეშვიდე თავი; 9.5 ქვეთავი; მეცამეტე თავი
მაია (ზოია) ხასია:	4.1 ქვეთავი; მეხუთე თავი; მეექვსე თავი; მეცხრე თავი.
ანტონ ქელბაქიანი:	მეათე თავი (10.1 ქვეთავის გარდა).

გამოცემის რაოდენობა 300 ცალი

გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“

თბილისი, მ. კოსტავას №75; ტელ.: 238 35 99; 557 51 51 34

E-mail: Lawyers.world@yahoo.com;

<https://www.facebook.com/PublishingHouseLawyersWorld>

ISBN 978-9941-9354-6-6

წინასიტყვაობა

წინამდებარე სახელმძღვანელო სასჯელალსრულების სისტემის საქმიანობის, მსჯავრდებულებთან მოპყრობის მარეგულირებელი ეროვნული კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სტანდარტების ერთ სახელმძღვანელოდ წარმოდგენის პირველი მცდელობაა.

სასჯელალსრულების სამართლის სწავლა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში აქტუალური გახდა ბოლო წლებში. სასწავლო პროცესის სრულყოფის მიზნით მნიშვნელოვანია სტუდენტებს ხელი მიუწვდებოდეთ არა მხოლოდ მშრალ საკანონმდებლო აქტებსა და კანონქვემდებარე დოკუმენტებზე, არამედ ჰქონდეთ კვალიფიციური განმარტების საფუძველზე კანონმდებლობის სწორად აღქმისა და გაგების შესაძლებლობა.

მართალია მსოფლიოში არსებობს სასჯელალსრულების სისტემის მარეგულირებელი საერთაშორისო სტანდარტების ფართო სპექტრი, მთავარია საზოგადოების დაინტერესებულ ნაწილს (სტუდენტებს, სისტემის თანამშრომლებსა თუ სხვა მსურველებს) სწორად მიეწოდოთ ინფორმაცია მისი დანიშნულებისა და გამოყენების გზებზე.

სახელმძღვანელოს ავტორების მხრიდან გარდა საკანონმდებლო აქტებისა, მნიშვნელოვანი ყურადღება დაეთმო ევროპის სასამართლოს პრაქტიკას ადამიანის უფლებათა დარღვევის იმ ნაწილში, რომელიც ასახავს სასჯელალსრულების სისტემაში ჩადენილ ფაქტებს, რაც სტუდენტებს ფართო მსჯელობის საშუალებას მისცემს.

ასევე, სახელმძღვანელოში განხილულია სხვადასხვა ქვეყნის პრაქტიკა სასჯელალსრულების სისტემის საქმიანობასა თუ სასჯელის აღსრულების პროცესთან დაკავშირებით, რაც სტუდენტებს აძლევს შედარებითი ანალიზის შესაძლებლობას.

წინამდებარე სახელმძღვანელო მიზნად ისახავს სასჯელალსრულების სისტემასთან დაკავშირებით საყოველთაოდ აღიარებული სტანდარტებისა და ეროვნული კანონმდებლობის გადმოცემას პრაქტიკული სახელმძღვანელოს სახით, რაც უმნიშვნელოვანესი სახელმძღვანელო მასალა იქნება, როგორც

უმაღლესი სასწავლებლების იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისთვის, ასევე პენიტენციალური და პრობაციის სისტემის თანამშრომლებისთვის, რომლებიც სწავლებას გაივლიან საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ს.ს.ი.პ. „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრში“.

სახელმძღვანელოს ავტორთა ჯგუფი განსაკუთრებულ მაღლიერებას გამოხატავს ფონდი „ღია საზოგადოება - საქართველო“-ს მიმართ, რომლის მხარდაჭერითაც განხორციელდა სახელმძღვანელოს მომზადება და გამოცემა.

ავტორთა ჯგუფი მადლობას უხდის ყველა იმ ადამიანს, რომლებიც ჩართულნი იყვნენ სახელმძღვანელოს მომზადებაში: ანა ძაძამიას, ანტონ ქელბაქიანს და არჩილ ორდენიძეს, აგრეთვე, საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს, სასჯელაღსრულების დეპარტამენტისა და პრობაციის ეროვნული სააგენტოს წარმომადგენლებს, რომელთაც ფასდაუდებელი მასალა მიაწოდეს ავტორებს სახელმძღვანელოზე მუშაობის პროცესში.

შესავალი

სასჯელალსრულების სამართლის სწავლა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში არასოდეს ყოფილა ისეთი აქტუალური როგორც ბოლო ათი წლის განმავლობაში.

2006 წლის თებერვალში იმდროინდელმა საქართველოს პრეზიდენტმა მიხეილ სააკაშვილმა ყოველწლიური შემაჯამებელი საანგარიშო საპარლამენტო მოხსენებისას გამოაცხადა, რომ ქვეყანაში დანაშაულის მიმართ უნდა დაწყებულიყო „ნულოვანი ტოლერანტობა“ და სამართალდამცავ ორგანოებს მოუწოდა განეხორციელებინათ პრინციპი - „ყველა ციხეში“.

საქართველოში გამოცხადებულმა ნულოვანი ტოლერანტობის კრიმინალურმა პოლიტიკამ და „ყველა ციხეში“ პრინციპის გატარებამ მეტად მძიმე შედეგები იქონია სასჯელალსრულებით დაწესებულებებზე - გამოიწვია მათი გადატვირთვა.¹ „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიშში ბოლო წლებში ხშირად იყო მითითებული სასჯელალსრულების დაწესებულებების გადატვირთულობის გამო ადამიანის უფლებების დარღვევის თაობაზე.

სასჯელალსრულების სამართლის სწავლება შეუძლებელია მხოლოდ ერთი რომელიმე კანონის საფუძველზე. სასჯელალსრულების სამართლის საგნის სწავლების დროს ყურადღება უნდა გამახვილდეს საქართველოს კონსტიტუციის იმ პრინციპებზე, რომლებიც მსჯავრდებულისთვის/ბრალდებულისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა. შეუძლებელია ასევე სასჯელალსრულების სამართლის საგნის სწავლება სისხლის სამართლის ნორმების გამოყენების და ანალიზის გარეშე. მნიშვნელოვანია ასევე სასჯელალსრულების სამართალი (მაგ.: მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია; ციხის სუბკულტურის კვლევა და ა.შ.) განხილულ იქნას კრიმინოლოგიის კუთხით.

1 „ნულოვანი ტოლერანტობის“ კრიმინალური პოლიტიკის შედეგების შესახებ იხილეთ: მ. შალიკაშვილი, არასრულწლოვანთა განრიდების და მედიაციის პროგრამის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები. თბილისი 2013. გვ. 25-27.

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში 2007 წლიდან სისტემატურად ისწავლება სასჯელალსრულების სამართალი. ამ დისციპლინას ყოველწლიურად 100-150 სტუდენტი შეისწავლის. სტუდენტები საგანს სწავლობდნენ ლექტორის მიერ მათთვის გადაცემული მასალის საფუძველზე. ამ სფეროს ექსპერტებში რამდენჯერმე დადგა დღის წესრიგში სასჯელალსრულების სამართლის სახელმძღვანელოს დანერის იდეა, თუმცა უსახსრობის გამო ამ იდეამ ვერ ჰპოვა განხორციელება. 2012 წელს ექსპერტთა ჯგუფმა ფონდისგან „ღია საზოგადოება - საქართველო“ მიიღო სამეცნიერო გრანტი, რომლის ფარგლებშიც მოხერხდა წინამდებარე სახელმძღვანელოს დამუშავება და გამოცემა.

სასჯელალსრულების სამართლის სახელმძღვანელოს გამოცემა ხელს შეუწყობს როგორც დარგის განვითარებას, ასევე სასჯელალსრულების სამართლით სტუდენტთა დაინტერესებას. ამ სფეროთი დაინტერესებული სტუდენტები შექმნიან მომავლის იმ ბირთვის, რომლებიც შეძლებენ სისტემის გადახალისებას და ევროპული სტანდარტების დონემდე მიყვანას.

სასჯელალსრულების სისტემაში ადამიანის უფლებების დაცვა შეუძლებელია ამ უფლებების ცოდნის გარეშე. მოცემული სახელმძღვანელო ფართოდ განიხილავს პატიმართა იმ უფლებებს, რომლის დაცვაც აუცილებელია სასჯელალსრულების დანესებულების თანამშრომლების მიერ.

სამწუხაროა, რომ სასჯელალსრულების სამართლის თემაზე ქართულენოვანი ნაშრომები ძალიან ცოტაა, ამიტომ ავტორთა კოლექტივი შეეცადა აქტიურად გამოეყენებინა როგორც უცხოენოვანი ლიტერატურა, ასევე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები.